

strip

POVIJESNA PANORAMA NAJUSPJEŠNIJIH STRIPOVA I NJIHOVIH JUNAKA

Zvitorepec, Lakotnik i Trdonja, likovna djeca slovenskog Disneya

PIŠE MLADEN
NOVAKOVIĆ

Zvitorepec i njegovi prijatelji Lakotnik i Trdonja najpoznatiji su i najpopularniji slovenski strip-junaci. Od 2025. godine, cijela Europa (i svijet) ove omiljene strip-likove može vidjeti na naličju kovanice od 2 eura. Slovenska kultura i društvo obilježili su prošle godine stogodišnjicu rođenja njihova autora Mikija Mustera, legendarnog nacionalnog umjetnika stripa, karikature, ilustracije i animacije, prvi izvan frankofonskog svijeta odajući tako počast svojem velikanu strip-umjetnosti.

Početkom pedesetih strip je u socijalističkoj Jugoslaviji za ideologe i vlastodršce još uvijek bio smatran manje vrijednom, prezrenom grafičkom formom kapitalističkog Zapada koja bi se infiltrirala u omladinsku zabavnu publicistiku i posebno loše utjecala na mladež. Ipak, kako su popuštale ideološke stege, strip je polako došao na kioske i u ruke čitatelja pa su se pojavila i stalna izdanja: Politikin zabavnik, Vjesnikov zabavni tjednik, Petko, Horizontov zabavnik i drugi.

Zvitorepec se prvi put pojavio 11. srpnja 1952. u "tjedniku za zabavu" PPP (Poletove podobe in povesti) preko cijele zadnje stranice lista u četiri pasice s nadnaslovom "Zvitorepčeve prigode", s podnaslovom prve epizode "Prelisice Zvitorepec" i napomenom: riše Miki Muster.

Miki Muster imao je 27 godina. Njegov debi nije bio rezultat namjerne želje da Slovenci dobiju domaći strip; naprotiv, sedam godina nakon završetka Drugog svjetskog rata, urednik Igor Šentjurs naručio je pravi Disneyev strip iz Amerike za prvi broj PPP-a. Trebao je biti objavljen na prestižnoj i najzanimljivijoj zadnjoj stranici. Budući da strip nije stigao na vrijeme, Muster, koji je bio u Slovenskom poročevalcu zaposlen kao novinar-ilustrator dobio je zadatak nacrtati strip u kojem bi se pojavili životinjski junaci, slično Waltu Disneyu, ali s nekim slovenskim obilježjima, kako bi se čitatelji lakše poistovjetili s njima. Tako su nastali domišljati naslovni lik stripa, lisac Zvitorepec, pametna i dobrodušna kornjača Trdonja i proždrljivi vuk Lakotnik.

Svaki tjedan do sljedećeg ljeta, Zvitorepčeve dogodovštine nizale su se jedna za drugom – ukupno pedesetak stripova, između kojih su objavljena dva kraća stripa istog autora s drugim junacima (Jakec i Ali-aga; Trebuško Plahun i njegova obitelj). U međuvremenu tjednik je promijenio ime ("PP – Petkova panorama" od siječnja 1953., te "Petkov poročevalec" od kolovoza 1953.). Promjenama se oblikovno prilagođavao i Musterov strip koji je očito postigao najveći uspjeh kod čitatelja i kao takav postao stalni priloge listu. Zgode su, zapravo, labavo povezane kratke epizode, poglavljiva s posebnim podnaslovima, kroz dva ili tri nastavka, sadržajno u vezi sa slovenskom tradicijom, na način karikiranih metaforičnih basni. Uslijedile su brojne atraktivne, maštovite, dinamične i napete duže priče s tekućim i duhovitim dijalozima koje su zadržale svoju sočnost, iako su uvijek bile napisane ispravnim književnim jezikom. Likovi su se sada mogli u potpunosti razviti i steći karakteristike koje će ih kasnije karakterizirati do kraja.

Muster je sa Zvitorepcem i drugovima u slovenski strip usadio lukavog antropomorfne lisca koji je začudo bio i ljubitelj posve ljudskih ljepotica. Samo je u jednoj od prvih epizoda iz kaveza spašavao lisicu; zatim su uslijedile djevojke koje je autor rado crtao i u toplessu. Zvitorepec je u razdoblju socijalizma bio bez stalnog posla, a u pustolovine se uvijek upuštao s namjerom da se bori na strani pravde i dobra. U prvom epizodi bio je još prilično sitan lisičić, a poslije je pod Musterovom olovkom izrastao u naočitog lisca.

Usporedno je u strip ušao vuk Lakotnik, najveći proždrljivac i lijenčina, pristaša seljačke pameti, cvičeka i kobasica, uvijek spreman na tučnjavu. Sa Zvitorepcem ga povezuje i to što je i sam ljubitelj lijepih djevojaka te također bez posla. Isprva je zauzeo u stripovima dobrodošlu ulogu negativca, ali se čitateljima omililo, pa ga je Muster premjestio na pozitivnu stranu priča. S godinama je taj ne baš najbistriji vuk, kojemu je začudo uvijek sve polazilo za rukom, po popularnosti čak prestizao Zvitorepca.

Trdonja se dvojici pridružio posljednji i, da, i on je cijenio ženske čari i bio bez posla, ali mu je Muster, kao najstarijem u trojcu, dodijelio najmudriji karakter. Nega-

tivci su se u Zvitorepčevim epizodama izmjenjivali kao povremeni protagonisti, a u pet priča tu je ulogu preuzeo jedan jedini: žabac Joža Gulikoža, pred kojim strepi cijeli svijet. U pratnji mu je banda u kojoj nisu antropomorfne životinje, nego ljudi.

Musterovi glavni likovi su karikirane, poljudene životinje, koje su, kako autor kaže, nastale tijekom redakcijske rasprave. "Što možemo dati da ne bi bilo zabranjeno? I shvatili smo ako crtamo slovenske bajke, basne, onda neće moći reći da je to amerikanizam. Uzeli smo slovenske narodne basne i pronašli u njima lisice, jazavca, svrake i svakakve druge životinje koje su živjele u špiljama, u jazbinama, koje su počele govoriti, humanizirale se." Muster nije dosljedno kopirao svog uzora Disneya, već je samo usvojio njegovu karakterističnu karikaturnu stilizaciju. Sam je o tomu rekao: "Po kome sam se ugledao? Po jedinomu koji je bio dostupan. U to vrijeme postojao je samo Disney i za mene je on bio idol /.../ Tako da sam tada prihvatio Disneyjev sustav, on ima i druge životinje, ali sustav je kako ga nacrtao, kako stvorio lik, da možeš stvoriti priču."

Muster je koristio koncizan konturni crtež, isprva tehnikom pera i kista, poslije je crtao samo kistom. Njegov stil je s godinama sazrijevao u izrazito precizan crtež, stilizaciju i minimalističku perfekciju,

ali istovremeno u Musteru imamo autora kojeg odlikuje jasno kvadriranje, efektna komična dinamika, inventivni scenariji, tečni dijalozi i do kraja uvjerljiva kompozicija.

Na kraju pedesetih, u epizodi "Na Luno" (1959.) povremeno se oslobađa linija za okvire i već u sljedećem stripu umjesto sterilnog pera koristi razigraniji kist te njegov raskošni talent dolazi do punog izražaja. Okviri sličica više nisu ravni, već valoviti, a i oblačići i tipografija su u istom stilu: cijeli naglasak je na figurama, a pozadina je potpuno minimalna. Više ne koristi ni raster, već dubinu postiže sjenčanjem. Zvitorepec se u pustolovinama s ljudima nije družio samo u stripovskoj fikciji smještenoj u Afriku, među kauboje, šerife i Indijance, gu-

sare, vitezove, protagoniste kamenog doba, stare Rimljane ili olimpijske natjecatelje; reagirao je i na ljudsku stvarnost. Još prije Lajke, s Lakotnikom i Trdonjom otputovao je u svemir, a kada je njihovu raketu zaustavila sovjetska svemirska patrola s uniformiranim medvjedima ruskog naglasaka, protiv objave su prosvjedovali posve stvarni, zemaljski Sovjeti iz beogradskog veleposlanstva. Muster je zato u nastavku pripovijesti, kao protutežu i utjehu uzrujanim Rusima, dodao i Amerikance u obliku majmuna. Prosvjed se stišao, a reakcija sa zapadne strane nije bilo.

Muster je ovim djelom nedvojbeno pogodio slovenski duh; i danas se Zvitorepec smatra najčitanijim i najprodavanijim slovenskim stripom. Zvitorepčeva družina nije prodrila samo u svemir nego i u akademsku sferu. Muster je dio svakog pregleda slovenskog stripa. Zvitorepec je bio dokaz da je publika u ranom poratnom razdoblju željno prihvatila strip i da se on, zahvaljujući potražnji, proširio do opsega koji ni zapadnije od nas nije bio puno veći.

Oprostio se 43. epizodom "Sneg, sneg" krajem studenoga 1973., a zatim se dugo povukao u stanje koje je najavio naslov pretposljednje epizode "Zimsko spanje". Hibernirao je do ranih 80-ih, kada su nastale epizode "Med in mleko pa še TOZD" i, na njemačkom, "Geschichten aus unserem Wald", ali su ostale nedovršene. Kao uvod u najavljenju Zbirku Miki Muster, Muster je 2010. nacrtao još jednu novu epizodu, "Nazaj v mladost".

Usporedno sa stripovima Muster se bavio i animiranim filmom. Upravo Zvitorepec je bio prvi junak koji je učinio prve korake na filmskom platnu. Uz nekoliko crtića ("Puščica", "Zimska zgodba", "Kurir Nejček") koje je izradio za Viba film u cjelini se posvetio reklamama. "Zajčki Cik-Cak", "Visoki C", "Jelovica" samo su nekima od 380 spotova koje je izradio od 1967. do 1990. godine. Godine 1973. otišao je u Njemačku i za Bavaria film crtao pustolovine Nicka Knatterthorna i crtiće po Mordillovim karikaturama. Po osamostaljenju Slovenije vratio se u domovinu i nastavio crtati političke karikature u listovima desnice Magu i Reporteru, a zatim je otišao u zasluženu mirovinu.

